

A közoktatás számára is fontos, hogy jól működjön a világbanki program

KERÉKGYÁRTÓ LÁSZLÓ

Nem könnyű a dolga azoknak, akik az "Emberi erőforrások" c. világbanki program ifjúsági komponense keretében egy olyan új érettségit adó iskolai modell kifejlesztését tűzték ki célul, amely "széleskörű általános középfokú oktatást biztosít 14-16 éves korban, valamint széles szakmai oktatást (alapozást) 17-18 éves korban". (Részletek a világbanki küldöttség, Boissiere, Dunkle, Fretwell, Graves, Khan, Sweitzer, Sigurdsson és mások 1990. márciusi látogatásán felvett jegyzőkönyvből.)

Az 1988-ban kezdődött előkészítésre és az 1991-ben megindult fejlesztésre mindmáig a folyamatos időzavar, pénzzavar és működési zavar a jellemző. Időzavar, mert hosszú "altatás" után az országgyűlési választásokat követően rohammunkában kellett koncepciót kidolgozni; a szerződés megkötése után igen rövid határidővel a pályázatokat kiírni és elbírálni; és a nem megfelelő ütemben és időben csordogáló pénzeszközökkel, alkalmas, előre kidolgozott mátrix hiányában a rögzített határidős feladatokat, magát a fejlesztést elvégezni. Pénzzavar, mert a kölcsön feltétele a magyar költségvetési hányad biztosítása, amely azonban általában nem áll kellő időben és mennyiségben rendelkezésre; és működési zavar, mely többek között az előző kettőnek is a következménye.

Érdemes kissé részletesebben elidőzni ez utóbbinál. Az Országos Közoktatási Intézet kimutatást készített a hozott, a jó, illetve szerintük megváltoztatandó, valamint az elmaradt döntésekről. A hosszú lajstrom jól mutatja, hogy bőven van tennivaló.

Komoly viták vannak már a program célját tekintve is. A MÜM szerint a súlypont a szakképzés, az MKM szerint viszont az általános képzés. A világbanki "Human Resources Project" 1991. március 11-i dokumentumában megfogalmazott definíció ugyanis, amely lényegében megegyezik a bevezetőben leírttal, nem elég pontos. Az MKM szerint a széles szakmai alapozás elsősorban a közismereti anyag magasabb szintű elsajátításával valósul meg, míg "a munkaerőpiac irányultságú szakképzés feltételeit a felnőttképzési projekt biztosítja" (Idézet a dokumentumból). Ennek alapján nem érthető, miért "szaladt előre" a szakmai fejlesztés, az 1991-es keret terhére közel 50 millió forintot felhasználva, miközben a közismereti fejlesztés 5 milliót kapott, (ez évre is hasonló arányt terveztek!), a devizakeretek felhasználását nem is említve. (Így pl. 120 szakmai tanár kiutaztatása, több szakmai szakértő fogadásával párhuzamosan a közismeret nem kapott lehetőséget.)

Nincs összhang – mert előzetesen nem készült el a működési rend – a szakmai és közismereti fejlesztés munkacsoportjainak összetétele, munkarendje, finanszírozása terén sem, nem tisztázott a fejlesztésben a háttérintézmények szerepe, feladatrendszere.

A pályázatot nyert és a fejlesztésben résztvevő iskolák nem tudták pontosan, hogy

mire pályáznak – ez világosan látszik a beadott pályázatokból – és csak menet közben ismerték meg a pontos feltételeket. Valószínű, hogy nehezebb lett volna velük elfogadtatni a világbanki koncepciót, hiszen ez a közismereti fejlesztést helyezi előtérbe, így viszont a szaktárgyak képviselői hosszú időn át irreális tervek alapján dolgoztak, és még ma is ez az egyik oka a feszültségeknek.

Helyes törekvés, hogy a fejlesztő munkába sok iskolai tanár is bekapcsolódott, de azt is tudomásul kell venni, hogy ez a tevékenységkör külön felkészültséget igényel, mellyel a gyakorló pedagógusok általában kevésbé rendelkeznek.

Legkritikusabb a döntési mechanizmus rendezetlensége. A Programtanács általában formálisan nem hozott döntéseket – pl. lényeges kérdésekről nem volt szavazás, nem tisztázott, kinek lenne szavazati joga – de mégis úgy tűnik, mintha e fórum döntött volna (pl. pénzügyi kérdésekben is).

A közoktatás számára vitatott a Programtanács összetétele is, a vezérlést túlnyomórészt a szakképzési oldal képviselői végzik, a 24 tagú tanácsnak alig néhány tagja közismeretis.

Az ellentmondások feloldása nem tűr halasztást, hiszen mostanra szinte patthelyzet jött létre. A szakmai fejlesztők már nem tudnak tovább dolgozni a közismereti fejlesztés lemaradása következtében, illetve egyesek megpróbálják maguk kidolgozni a közismereti programokat. Ez azonban felettébb kockázatos vállalkozás, melynek a buktatói később derülhetnek ki.

Az MKM, mérlegelve a helyzetet, és prioritást adva a program folytatásának, az alábbi javaslatokat teszi:

1. Történjék meg a program céljának, működési szerkezetének, szakmai feladatrendszerének pontos újradefiniálása, az elmaradt döntések pótlása, a rosszak megváltoztatása.

2. A program szervezeti keretei módosuljanak a program céljának megfelelően.

a) A Programtanácsban a közismeret megfelelő képviseletet kapjon, a szavazásra jogosultak száma közismereti-szakmai vonatkozásban azonos legyen.

b) A Programtanácson belül jöjjön létre egy max. 15 fős operatív bizottság az előzetes egyeztetések lefolytatására (7 szakmai, 7 közismereti képviselő + programvezető).

c) Jöjjenek létre a szakmaiakhoz hasonló felépítésű közismereti fejlesztő csoportok (8).

3. Újra kell szabályozni a működési mechanizmust (döntési jogok, kompetenciák, kapcsolódások), világossá kell tenni, hogy kik a döntéshozók és a felelősök az egyes területeken.

4. Az ez évi költségvetést újra kell tárgyalni, a közismeret igényeit ki kell elégíteni.

5. El kell készíttetni a fejlesztés szakmai hálótervét, a közismereti tanárok továbbképzési programját.

6. Haladéktalanul – MKM-MÜM közös irányítással – folytatni kell a szakmai fejlesztőmunkát.

Budapest, 1992. június 19.